

PATTEN, ALAN. *EQUAL RECOGNITION. THE MORAL FOUNDATIONS OF MINORITY RIGHTS*. PRINCETON I OXFORD: PRINCETON UNIVERSITY PRESS, 2014, 344 PÀGINES, ISBN 978-0- 691- 15937- 9.

Albert Branchadell*

Equal Recognition és una obra de filosofia política on Alan Patten es proposa formular una nova teoria liberal dels drets de les minories, que pugui superar les crítiques que han rebut plantejaments anteriors com el de Will Kymlicka, un dels representants del (multi)culturalisme liberal més conspicu i sens dubte el més conegut a casa nostra (entre altres coses, *Ciudadania multicultural* és un dels pocs llibres de filosofia política contemporània que ha estat traduït al català). La principal novetat de Patten respecte a aquests plantejaments anteriors és el seu convenciment que els drets de les minories s'han de basar en un principi netament liberal com és la neutralitat de l'estat, en comptes de fer-ho en criteris que (usant el terme àmpliament) podrien anomenar nacionalistes. De fet, Patten no té cap inconvenient a emfasitzar que el seu propòsit és “desnacionalitzar” els drets culturals de les minories. Segons ell, els drets de les minories no són una carta blanca per al *nation-building* sinó una restricció al *nation-building* que (legítimament) pot practicar qualsevol nivell de govern (no solament l'estatal). Amb aquesta breu introducció ja es pot veure l'interès que pot tenir el plantejament de Patten en un context com el català, on predomina la visió “nacionalista” dels drets tant entre les elits polítiques com entre les intel·lectuals, i molt especialment en un moment històric com l'actual, quan el reconeixement o no reconeixement de drets és una qüestió que figura tant en l'argumentari secessionista com en els diversos projectes de nou estat català que s'estan formulant.

Tal com explica ell mateix al capítol 1, el principal argument de Patten gira a l'entorn de dos postulats. El primer és que l'estat liberal té la responsabilitat de ser neutral respecte a les concepcions del bé que professen els seus ciutadans; i el segon, que en certs àmbits l'única manera de complir amb aquesta responsabilitat consisteix a dispensar drets culturals a les minories. En altres paraules, l'estat neutral no és el que es desentén de la cultura sinó el que dispensa “reconeixement igual” a totes les cultures dels seus ciutadans.

Abans d'elaborar el seu concepte de neutralitat (capítol 4) i de veure'n les implicacions per a justificar els drets culturals de les minories (capítol 5), Patten dedica els capítols 2 i 3 a dues qüestions en un cert sentit preliminars.

Al capítol 2 Patten respon a la crítica (que troba francament convincent) segons la qual el (multi)culturalisme liberal parteix d'una concepció essencialista de les cultures com a objectes externament delimitables i internament homogenis. Patten creu que és possible una concepció no essencialista de les cultures que al mateix temps sigui útil per al (multi)culturalisme liberal i permeti defensar els drets de les minories culturals. La seva proposta és el (difícilment traduïble) “social lineage account”, que entén les cultures com un conjunt comú de condicions formatives (una tradició de socialització, en podríem dir) i segons ell resulta compatible tant amb la heterogeneïtat interna de les cultures com amb l'encavallament extern amb altres cultures. D'acord amb aquest plantejament, l'essencialisme cultural es pot abandonar del tot sense soscavar els drets culturals de les minories.

* Albert Branchadell, professor de la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la UAB, albert.branchadell@uab.cat

Citació recomanada: BRANCHADELL, Albert. «PATTEN, Alan. *Equal Recognition. The Moral Foundations of Minority Rights*. Princeton i Oxford: Princeton University Press, 2014, 344 pàgines, ISBN 978-0- 691- 15937- 9», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 64, 2015, p.234-239, DOI: [10.2436/20.8030.02.131](https://doi.org/10.2436/20.8030.02.131)

Al capítol 3, d'altra banda, Patten es dedica a explorar per què les cultures (enteses en aquest sentit no essencialista) són importants per a les persones (i hauran de ser, doncs, igualment reconegudes pels estats). Patten parteix de la noció de desavantatge causat per la pèrdua cultural per concloure que els drets culturals no s'han de fonamentar realment en cap explicació de la pèrdua cultural sinó en el tractament equànim (*fair*) de les cultures. Com emfasitza a bastament més endavant a propòsit dels drets lingüístics, Patten està convençut que *no* hi ha un dret general a la preservació de les cultures existents, sinó només a l'equanimitat (*fairness*) en la manera com són tractades.

Aquesta conclusió del capítol 3 connecta directament amb el capítol 5, on es desenvolupa la teoria del reconeixement igual, però Patten encara ha de fer una marrada per explicar el seu concepte de neutralitat al capítol 4, que és on s'ancora la idea del reconeixement igual i on rau la diferència entre el plantejament de l'autor i el d'altres liberals.

Pel que fa a la neutralitat, l'estratègia de Patten consisteix a descartar dues concepcions que ell considera descreditées (la neutralitat d'intencions i molt especialment la neutralitat d'efectes) i a desenvolupar una tercera concepció (la neutralitat de tractament), segons la qual l'estat és neutral entre concepcions rivals del bé quan les seves institucions i polítiques acomoden de manera igual o equivalent aquestes concepcions del bé. Així com la neutralitat d'efectes pretén igualar els resultats (*outputs*) de les polítiques, la neutralitat de tractament pretén igualar-ne els *inputs*. Patten distingeix tres estratègies possibles per a fer realitat la neutralitat de tractament: l'estratègia de privatització (l'estat es desentén de les concepcions del bé), l'estratègia d'implicació genèrica (l'estat proporciona regulacions o béns de manera universal a totes les concepcions del bé) i l'estratègia d'equitat (*evenhandedness*) (l'estat fa una acomodació pluralista de les concepcions del bé, tenint presents les particularitats de cadascuna). Tot i que la privatització i la implicació genèrica poden semblar formes més "pures" de neutralitat, Patten aposta per l'estratègia d'equitat. Sigui com sigui, Patten creu que la neutralitat de tractament no és un valor suprem sinó que es fonamenta en el valor liberal de la "fair opportunity for selfdetermination", i dedica el gruix conceptual del capítol a elaborar aquesta fonamentació. Un cop demostrat que la neutralitat de tractament se segueix efectivament de valors liberals, Patten ja està en condicions d'articular una teoria *liberal* dels drets de les minories basada en el concepte de neutralitat.

Al capítol 5, doncs, Patten desplega la seva idea de reconeixement igual com a concepte clau per a abordar els drets de les minories culturals dins d'una teoria liberal. Descartada l'estratègia del no-reconeixement (impracticable) i del reconeixement exclusiu de la majoria (contrari a la neutralitat), Patten presenta i defineix el reconeixement igual en aquests termes (procedimentals): "two or more cultures (or religions, etc.) are equally recognized when a comparable form of customized assistance is extended to each of them. The same kinds of rules, facilities, and resources that are offered to assist one are also offered to assist the other(s)". Aquesta definició s'ha de matisar perquè sovint les cultures o les religions o les llengües són professades per nombres de persones molt dispers. Segons això, dues cultures són igualment reconegudes no pas quan reben el mateix nivell absolut de recursos sinó el mateix nivell de recursos *a prorrata* (en funció del seu nombre d'adeptes). A la resta del capítol Patten replica a diferents objeccions que es poden formular al seu plantejament: la del nacionalisme liberal (segons la qual els béns associats a la confluència en una cultura pública comuna poden invalidar les consideracions basades en la neutralitat) i la dels "gustos cars" de Barry (segons la qual les preferències no satisfetes, com les dels amants del xampany respecte a les dels bevedors de cervesa, no donen lloc a una injustícia). En el primer cas, Patten argumenta que en un nombre significatiu de casos no hi ha conflicte entre el nacionalisme liberal i el reconeixement igual (com en el cas del Quebec, la cultura pública comuna es pot obtenir en un nivell subestatal) però que tot i així cal fer atenció als drets de les minories culturals que no aspiren a establir ni mantenir comunitats nacionals subestamentals (els drets de les minories no es poden reduir al nacionalisme minoritari). En el segon cas, Patten sosté que el seu plantejament també rebutja les demandes fetes sobre gustos cars, sempre que aquestes demandes es facin en un context de distribució equitativa de drets, recursos i oportunitats.

Un cop exposada la seva idea de reconeixement igual sobre la base de la neutralitat de tractament, Patten dedica tot el capítol 6 a la qüestió dels drets lingüístics, que és la de més interès sens dubte per als lectors d'aquesta revista. Aquí l'autor, tot inspirant-se en Kloss, fa una triple distinció entre drets de tolerància, d'acomodació i de promoció lingüística, i tot seguit s'exclama de la poca reflexió normativa que s'ha fet per

justificar aquest tercer tipus de drets. L'estratègia de l'autor consisteix a analitzar els dos models normatius que podem considerar predominants en aquesta àrea (el de *nation-building* i el preservacionista) i a oposar-hi el nou model que deriva del seu marc teòric (reconeixement igual), situat en una mena de mig camí entre els altres dos.

Segons el model de *nation-building*, la política lingüística ha de promoure l'assimilació lingüística, a fi d'assegurar una llengua pública comuna dins de cada estat o comunitat política. Segons el model preservacionista, en canvi, la política lingüística ha de prevenir l'assimilació lingüística, a fi de salvaguardar les llengües vulnerables. (Tot i que són models rivals, la veritat és que poden concórrer: en estats petits o en minories nacionals dins d'estats multinacionals, el *nation-building* pot convertir-se en una estratègia de preservació lingüística.). La circumstància que agermana tots dos models és que el seu estàndard normatiu s'expressa en termes de la realització d'un resultat preferit (la difusió d'una llengua pública comuna o la salvaguarda d'una llengua vulnerable).

Contra això, Patten es veu capaç d'oferir una aproximació als drets lingüístics no basada en els resultats preferits sinó més aviat de caràcter procedimental. Després de descartar un model procedimental més feble, Patten opta per una variant del "full liberal proceduralism", segon el qual un sistema de drets lingüístics és just si és compatible amb els drets liberals estàndards i atorga reconeixement igual a la llengua majoritària i a les minoritàries.

Segons Patten, a la base del seu model hi ha els interessos de les persones (no pas els comunicatius, que es poden satisfer en la llengua majoritària, sinó els relatius a l'acomodació de la seva identitat i, sobretot, a la seva capacitat d'autodeterminar-se, de perseguir la seva concepció de la bona vida). El pont entre aquests interessos de les persones i el model de reconeixement igual el dóna precisament el principi de neutralitat de tractament desenvolupat al capítol 4.

Per Patten, dues o més llengües gaudeixen de reconeixement igual per part de les institucions públiques quan aquestes institucions atorguen formes d'assistència comparables a cadascuna, sobre la base d'un prorrateig sensible al nombre de persones que parla cada llengua reconeguda. És el que ell mateix anomena "prorated official multilingualism". Patten és ben conscient que aquest model se situa a mig camí del model nacionalista i el preservacionista: com explica ell mateix, per un nacionalista el multilingüisme oficial ofereix massa reconeixement a les llengües minoritàries, i per un preservacionista, n'ofereix massa poc. En termes dels principis de personalitat i de territorialitat, Patten entén que els models nacionalista i preservacionista afavoreixen el principi de territorialitat, mentre que el seu model de reconeixement igual casa més amb el de personalitat.

Després veurem com es pot jutjar aquest model pattenià des de l'òptica catalana. D'entrada cal consignar que Patten creu que el seu model és revocable (*defeasible*); en certs casos, els postulats nacionalistes i/o preservacionistes poden pesar *més* que el reconeixement igual. Per exemple, el fet que una comunitat lingüística minoritària hagi estat víctima d'una injustícia històrica pot justificar desviacions respecte a l'estricta reconeixement igual. És per tot això que Patten parla del seu model com un model "híbrid", on el reconeixement igual té un paper rellevant però no constitueix un valor absolut. En termes pràctics, Patten admet que entre el monolingüisme institucional i l'estricta reconeixement igual hi ha una gamma de possibilitats intermèdies que impliquen la preferència per una llengua sense arribar al reconeixement exclusiu. Cal dir que aquesta indeterminació introdueix una certa incoherència interna al llibre: a la introducció, Patten afirma que cal posar el focus en el que la justícia *requereix* i no simplement en el que *permet*.

Patten dedica el capítol 7 a formular una teoria de la secessió apropiada per al seu plantejament. Distingeix la teoria democràtica o plebiscitària, segons la qual l'existència d'un mandat democràtic és una justificació suficient de la secessió (Gauthier, Philpott, Wellman), de la teoria que només justifica la secessió com a *remedi* de certs tipus d'injustícies (Buchanan), i es proposa oferir una tercera via que es troba confessadament més a prop de la segona que de la primera. En un cert sentit, la seva teoria és una ampliació de la de Buchanan: es tracta d'afegir el "fracàs del reconeixement" a les injustícies que poden justificar la secessió.

La condició del fracàs del reconeixement se satisfà quan l'estat no reïx a introduir un ordenament constitucional que reconegui la identitat nacional distinta dels membres del grup secessionista, amb el benentès que

aquesta identitat nacional és reconeguda si els seus portadors gaudeixen d'autogovern. Això requereix que l'ordenament constitucional prevegi un "fòrum democràtic" o una "jurisdicció" (un territori, en definitiva) on aquestes persones formin una majoria i puguin prendre decisions col·lectives com a grup. A partir d'aquí, Patten dedica el gruix del capítol a defensar la condició del fracàs del reconeixement en contra de la teoria plebiscitària de la secessió. Segons l'argument de la igualtat, la teoria plebiscitària és defectuosa perquè pot justificar el desmantellament d'esquemes de reconeixement igual de les diferents identitats nacionals que prevalen dins de la regió secessionista, reconeixement que constitueix un valor (instrumental i intrínsec) per a les persones que es beneficien d'aquests esquemes. Aquí és important retenir que per Patten el cas paradigmàtic és el d'una unitat secessionista T dins un estat S en què T presenta una pluralitat d'identitats nacionals (hi ha persones que tenen una identitat nacional focalitzada en T forta o fins i tot exclusiva, i n'hi ha d'altres –dins T– que mantenen una identitat nacional focalitzada en S). Patten mateix veu que no sempre la secessió ha de conduir a un ordenament constitucional que reconegui exclusivament la identitat nacional T; en concret, obre la porta a arranjaments post-secessió de tipus confederal, que reconeguin la identitat nacional S de les persones que han quedat incloses dins el nou estat T ("postsecession reestablishment of equal recognition"). Un cop desacreditada la teoria plebiscitària, a la part final del capítol Patten compara la seva teoria amb la de Buchanan i argüeix que la seva teoria, més permissiva, resisteix millor les objeccions que s'han plantejat a la de Buchanan.

Al capítol 8, finalment, Patten aborda un altre tema clàssic del (multi)culturalisme liberal. Com es pot justificar el tractament diferenciat de les minories nacionals i els immigrants? Aquí Patten formula una versió de la "teoria de l'acceptació voluntària", segons la qual amb el seu trasllat els immigrants renuncien (*waive*) a drets lingüístics i culturals com els que reclamen les minories nacionals. Per a això, Patten presenta una nova revisió del concepte de voluntarietat, argüeix que els drets lingüístics i culturals (a diferència dels religiosos) no són inalienables, i defensa la permissibilitat que l'estat receptor posi com a condició d'admissió la renúncia voluntària a aquest tipus de drets.

Un cop descrit aproximadament el contingut de l'obra, més que una valoració filosòfica amb tots els ets i uts, el que escau a una publicació com la que acull aquesta ressenya és una consideració de l'aplicació del reconeixement igual als drets lingüístics amb els ulls posats en el cas català. Més concretament, en aquesta segona part de la ressenya voldríem examinar les tres qüestions següents: *a)* si el model de Patten valida l'actual política lingüística catalana; *b)* si la qüestió dels drets lingüístics es pot incloure en una possible justificació patteniana de la secessió de Catalunya, i *c)* quines polítiques lingüístiques post-secessió validaria (o no) el model de Patten.

a) Sembla evident que Catalunya, com a comunitat política subestatal, no practica una política de reconeixement estrictament igual de les seves dues llengües oficials (deixem ara de banda l'occità). Si bé la legislació de Catalunya reconeix genèricament la igualtat de drets i deures lingüístics, hi ha aspectes concrets en què es desvia d'aquesta igualtat. El cas més clar és el dels drets lingüístics en l'àmbit de l'ensenyament. El "totes les persones tenen dret a rebre l'ensenyament en català" de l'article 35 de l'Estatut no és correspost per un "totes les persones tenen dret a rebre l'ensenyament en castellà". En la legislació menor també s'observa alguna desigualtat de tracte. Per exemple, al Decret 107/1987 estableix que "les comunicacions i notificacions dirigides a persones físiques o jurídiques residents en l'àmbit lingüístic català es faran en llengua catalana", mentre que per a rebre-les en castellà cal demanar-ho expressament. Res d'això no suposa tractar igual el català i el castellà, però tampoc no implica necessàriament que Patten ho condemni. Com a bon liberal, Patten accepta desviacions transitòries de la igualtat que tinguin com a objectiu redreçar una injustícia històrica per establir la igualtat. En el cas del català, la injustícia històrica és evident. El que no és tan evident és si el sistema de drets lingüístics vigent a Catalunya té caràcter transitori o permanent; semblaria que per al legislador el sistema és permanent (i intocable), mentre que per a la jurisprudència és més aviat transitori (la STC 337/1994 va atribuir a la Llei de normalització de 1983 la finalitat de "corregir i arribar a superar" els desequilibris existents entre totes dues llengües oficials).

b) És evident que Espanya, com a estat, tampoc no practica una política de reconeixement estrictament igual de les seves llengües oficials. La asimetria que estableix el mateix article 3 de la Constitució (una sola llengua oficial de l'estat i dues a les comunitats autònomes rellevants) té com a conseqüència que els drets lingüístics associats al castellà siguin més amplis que els drets lingüístics associats a les altres

llengües oficials. Si abans posàvem l'exemple de l'ensenyament, ara podem posar el de les institucions estatals: el dret a intervenir en castellà al Congrés dels Diputats no és correspost pel dret a fer-ho en català ni en cap altra llengua espanyola diferent del castellà. La justícia requereix que el català sigui una llengua oficial de l'estat? Davant d'aquesta pregunta Patten podria tenir diferents respostes *negatives*. Podria dir, per exemple, que l'interès de disposar d'una llengua comuna estatal passa per davant de l'estricta reconeixement igual, sobretot en un escenari on el nombre de llengües diferents de la majoritària supera un cert llindar (sis llengües, comptant l'aragonès, l'asturià i l'occità). O que el reconeixement igual s'ha de plantejar a escala subestatal i que l'oficialitat regional del català constitueix una mesura suficient de reconeixement. Sigui com sigui, el tipus de reconeixement rellevant per a la secessió no és aquest sinó el que es planteja en termes d'autogovern. La pregunta concreta que cal fer-se és si a Espanya es compleix o no la condició del "fracàs del reconeixement". Recordem que la condició del fracàs del reconeixement se satisfà quan l'estat no reïx a introduir un ordenament constitucional que reconegui la identitat nacional distinta dels membres del grup secessionista, amb el benentès que aquesta identitat nacional és reconeguda si els seus portadors gaudeixen d'autogovern. En la mesura que l'ordenament constitucional espanyol reconeix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que integren Espanya i que els catalans gaudeixen d'autogovern no sembla que la condició se satisfaci.

La inclinació inicial de Patten és prohibir la secessió en contextos on la condició del fracàs no es compleix perquè hi ha implantats esquemes de reconeixement igual. En un estat com Espanya, diria Patten, es proporciona espai institucional per a l'expressió tant de la identitat subestatal catalana com de l'estatal espanyola. Segons Patten, la secessió "dismantles arrangements providing for equality in the recognition of the different national identities prevalent in the secessionist region and replaces them with a new set of arrangements that exclusively recognize the substate identity". De seguida, Patten s'adona que aquest plantejament és massa restrictiu. El nou estat post-secessió no té per què excloure "completament" l'antiga identitat estatal. Segons ell, "it is possible that the postsecession states could enter into confederal arrangements with one another in which the original statewide national identity borne by some citizens of the secessionist group finds significant expression and recognition". Al nostre parer, les solucions confederales no són l'únic mecanisme que permetria evitar una pèrdua neta de reconeixement igual; el recurs de la doble nacionalitat, per exemple, permetria a aquests ciutadans trobar un espai institucional per a l'expressió de la seva identitat. En altres paraules, encara que la justícia no *requereixi* la secessió de Catalunya, aquesta secessió és *permissible* si es garanteix el reconeixement post-secessió de la identitat nacional espanyola.

c) Com sabem positivament i Patten ens recorda al seu llibre, Catalunya és un territori on hi ha una pluralitat d'identitats nacionals. Si acceptem la hipòtesi que la Catalunya independent retindrà la seva població (l'emigració "ètnica" cap a Espanya serà residual), això vol dir que en l'estadi post-secessió el país seguirà tenint una pluralitat d'identitats nacionals. Com l'haurà de gestionar?

En aquest punt podem distingir un postulat feble i un postulat fort. Segons el postulat feble, els ciutadans amb sentiment d'identitat nacional espanyola (associat sovint al castellà com a llengua habitual o d'identificació) constituïran una minoria cultural. Segons el postulat fort, aquests mateixos ciutadans constituïran una minoria nacional. Dins el corrent principal del sobiranisme es dona per fet que la Catalunya independent serà multicultural, però hi ha molta resistència a acceptar que pugui ser *multinacional*. Malauradament, la qüestió de si els ciutadans catalans amb identitat nacional espanyola es constituïran en minoria nacional no és pas una qüestió que depengui de la voluntat del corrent principal del sobiranisme sinó de la voluntat d'aquests mateixos ciutadans, de la relació que hi mantingui Espanya en l'estadi post-secessió i també de com els tracti la comunitat internacional. Evidentment, les conseqüències seran diferents segons el postulat que acceptem. Si hi hagués una minoria nacional, l'aplicació mecànica de la política de reconeixement implicaria un ordenament constitucional que reconegués la identitat nacional distinta dels membres d'aquest grup, cosa que en termes pattenians voldria dir els portadors d'aquesta identitat haurien de gaudir d'autogovern. Aquí és on entraria en joc la idea dels "arranjaments confederales". L'antiga identitat nacional estatal d'aquests ciutadans hauria de trobar reconeixement i expressió en un fòrum transestatal que els vinculés amb la resta de ciutadans del seu antic país. Com dèiem abans, no és evident que l'única manera de garantir això fos un arranjament genuïnament confederal. Un bon conveni de doble nacionalitat que permetés a aquests ciutadans l'exercici de certs drets polítics a Espanya potser resoldria la qüestió. (Un model controvertit però tanmateix

digne d'estudi seria el de les minories hongareses de països fronterers amb Hongria com ara Eslovàquia, que podríem dir que han conservat la identitat nacional de l'estat hongarès anterior a 1918.)

Una qüestió que es planteja en qualsevol escenari (tant si aquest grup de ciutadans es constitueix en minoria nacional com si queda reduït a una minoria cultural) és la dels drets lingüístics. Sota una política estricta de reconeixement igual, l'estat català hauria d'atorgar "formes d'assistència comparables" al català i al castellà. (Ara deixem de banda la qüestió de l'occità.). El reconeixement igual exclou d'entrada un règim de monolingüisme institucional, però no predetermina quin tipus de bilingüisme caldria adoptar. Recordem que Patten mateix considera que el reconeixement igual no és un valor absolut, sinó que pot cedir davant postulats nacionalistes i/o preservacionistes. Com dèiem abans, el fet que el català hagi estat víctima d'una injustícia històrica pot justificar desviacions respecte a l'estricta reconeixement igual. En altres paraules, la teoria de Patten diria que, en atenció a la seva minoria cultural hispanòfona, l'estat català independent no podria adoptar un règim de monolingüisme institucional, però no diria que hagués d'adoptar necessàriament un règim de bilingüisme institucional simètric. Amb això tornem al mateix punt d'indeterminació que abans: descartat el monolingüisme institucional (que és l'única cosa que podríem dir que requereix la justícia), hi hauria moltes formes de bilingüisme permissibles. En definitiva: l'aportació de Patten té un interès teòric indubtable, però resulta complicat extreure'n "policy recommendations" prou clares per a orientar els decisors polítics en casos com el català.